

Nr 144.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till vissa torrlägningsföretag; given Stockholms slott den 16 februari 1934.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt under punkterna 1:o och 2:o.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 16 februari 1934.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO. ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anför:

Jag anhåller att få underställa Kungl. Maj:t vissa framställningar om ytterligare statsunderstöd till torrlägningsföretag.

Innan jag ingår på dessa ärenden, torde jag få erinra, att riksdagen i skrivelse den 22 april 1933, nr 155, i anledning av motionen II: 37, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt låta verkställa den utredning, som påkallades för vinnande av det i jordbruksutskottets, av riksdagen godkända utlåtande nr 51 angivna syfte, ävensom för riksdagen

framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. I sagda utskottsutlåtande anfördes, bland annat, följande.

Uppenbarligen skulle det vara av stort värde att såsom i motionen avsetts erhålla en överblick beträffande torrlägningsföretag, beträffande vilka så stora ekonomiska svårigheter uppstått för intressenterna, att dessa icke själva kunde övervinna dem. Utskottet hölle före, att i dylikt syfte en utredning borde komma till stånd. Denna utredning, som syntes lämpligast kunna uppdragas åt lantbruksstyrelsen, torde böra taga sikte på och klarlägga de olika faktorer, som kunde anses vara av avgörande betydelse för ett torrlägningsföretags bedömande ur här ifrågavarande synpunkter. Rörande sättet för statens eventuella ytterligare medverkan syntes vid utredningen, såsom i motionen ock förutsatts, böra närmast undersökas, efter vilka huvudlinjer en nedskrivning av beviljade torrlägningslån — i fall där en sådan åtgärd eljest syntes böra ifrågasättas — borde äga rum, därvid utredningen dock borde vara obetagen att, om omständigheterna skulle anses böra föranleda därtill, överväga även andra utvägar.

Den 5 maj 1933 anbefalldes Kungl. Maj:t lantbruksstyrelsen att skyndsamt verkställa den av riksdagen ifrågasatta utredningen, därvid styrelsen ägde att i mån av behov för utredningens verkställande anlita biträde av länsstyrelserna, ävensom att med utredningen och förslag i ämnet inkomma till Kungl. Maj:t. I anledning härav har lantbruksstyrelsen den 24 januari 1934, efter verkställd utredning, avlämnat utlåtande i ämnet. Utlåtandet, som ej utmynnar i något förslag, torde såsom *bilaga A* få fogas till detta protokoll. Vidare torde såsom *bilaga B* få till protokollet fogas en inom statskontorets fondbyrå upprättad tabell angående vissa utestående lån från odlingslånefonden och statens avdikningslånefond.

Jag övergår härefter till frågan om ytterligare stödåtgärder till följande torrlägningsföretag, nämligen Virestadssjöarnas sänkningsföretag i Kronobergs län och Göttorps- och Silboholmsåarnas regleringsföretag i Skaraborgs län, vilka företag innefattas bland dem i lantbruksstyrelsens förberörda utredning angivna.

1:o.

Virestadssjöarnas sänkningsföretag i Kronobergs län.

Förslag till ifrågavarande inom Virestads och Stenbrohults socknar av Kronobergs län belägna företag upprättades vid syneförrättning enligt 1879 års dikningslag åren 1913—1917 av dåvarande lantbruksingenjören A. Roos. Arbetets påbörjande fördröjdes emellertid till följd av rättegång mellan intressenterna i företaget och av detsamma berörda vattenverksägare. Sedan rättegången 1922 avskrivits genom en mellan parterna träffad överenskommelse, verkställde den under mellantiden nyttill-

komme lantbruksingenjören i distriktet, I. Helin, på framställning av intressenter i företaget, omräkning av arbetskostnaden ävensom ny uppskattning av båtnaden med hänsyn till de sedan 1917 inträffade förändringarna på arbetsmarknaden och i det allmänna konjunkturläget för jordbruket. Vid båtnadsuppskattningen biträdde Helin av två gode män.

Till företaget har Kungl. Maj:t den 7 november 1924 anvisat *dels* statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget med 142,110 kronor under villkor, som stadgades i kungörelsen den 28 juli 1916 (nr 376) angående villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget, *dels ock* lån från odlingslånefonden med 422,140 kronor under de i kungörelsen den 9 oktober 1914 (nr 278) angående villkoren för lån från odlingslånefonden stadgade villkor, varjämte Kungl. Maj:t fastställde arbetsplan för företaget. Vidare har Kungl. Maj:t den 8 februari 1929 till företagets utförande anvisat *dels* ytterligare statsbidrag med 89,750 kronor, att utgå från statens avdikningsanslag under de villkor, som stadgas i kungörelsen den 11 juni 1926 (nr 257) angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag med däri genom kungörelsen den 27 juni 1927 (nr 276) gjord ändring, *dels ock* ytterligare lån med 41,580 kronor, att utgå från statens avdikningslånefond under de i kungörelsen den 11 juni 1926 (nr 258) angående villkoren för lån från statens avdikningslånefond stadgade villkor. Sammanlagt har sålunda till företaget anvisats statsbidrag med 231,860 kronor och lån med 463,720 kronor eller tillhoppa 695,580 kronor.

Företaget berör omkring 150 fastigheter och omfattar en areal av 1,845.35 hektar, därav 179.66 hektar åker, 1,106.16 hektar äng och odlingsmark samt 559.53 hektar annan mark. Företaget är numera slutfört och har av lantbruksstyrelsen godkänts den 19 april 1933.

Till följd av svårigheter för intressenterna att fullgöra sina genom företaget åtagna ekonomiska förbindelser ingåvos 1931 framställningar om beredande åt företaget av ytterligare statshjälp. Efter verkställd utredning framlade Kungl. Maj:t i proposition nr 222 till 1932 års riksdag förslag om *dels* att den tid, under vilken ränta icke skulle beräknas å förenämnda lån, finge utsträckas från tre till sex år från första lyftningsdagen, *dels ock* att tidpunkten för gäldandet av första annuiteten å lånen finge framflyttas från det sjunde till det tionde året efter första lyftningsdagen. Propositionen bifölls av riksdagen (skr. nr 151).

Hos Kungl. Maj:t har *sänkningsföretaget* nu gjort framställning om ytterligare statsbidrag med 114,000 kronor samt nedskrivning med 111,640 kronor av till företaget beviljade lån från odlingslånefonden och statens avdikningslånefond. Vidare har från *Kronobergs läns hushållningssälls-kaps förvaltningsutskott* inkommit en skrivelse i ämnet.

Lantbruksstyrelsen har i remissyttrande, dagtecknat den 9 januari 1934 och avlämnat den 17 i samma månad, anført i huvudsak följande.

Vid fastställelse 1927 av arbetsplan för företaget hade kostnaden för arbetets utförande beräknats till 718,790 kronor 62 öre och den genom densamma uppkommande båtnaden till 724,232 kronor 41 öre. Av nämnda kostnad utgjorde den egentliga arbetskostnaden omkring 636,800 kronor, medan återstoden, omkring 82,000 kronor, belöpte på lösen för vattenverk, jordersättningar, förrättningsarvodet m. m. Enligt den 10 augusti 1933 upprättat sammandrag över räkenskaperna för företaget hade de slutliga kostnaderna för detsamma uppgått till 915,002 kronor 21 öre eller i runt tal 915,000 kronor, vilket belopp med omkring 196,000 kronor överstege den vid planens fastställelse beräknade kostnaden. Av denna merkostnad utgjordes omkring 48,000 kronor av räntor samt återstoden av arbetskostnad, marklösen samt kostnad för skiljedom, utbrytning av båtnadsjord m. m. För bestridande av kostnaderna hade intressenterna att, utöver till företaget beviljade statsunderstöd å tillhoppa 695,580 kronor, av egna medel tillskjuta (915,000 — 695,580 =) 219,420 kronor. Av detta belopp hade delägarna hittills utdebiterat 78,293 kronor 42 öre, varjämte företaget åtnjutit vissa inkomster. Företagets skuld utöver till detsamma beviljade statslån uppginge i augusti 1933 till 113,883 kronor 30 öre. Annuiteterna å till företaget beviljade statslån uppginge till sammanlagt 30,761 kronor 43 öre.

Företaget igångsattes under en tid av högkonjunktur, då kostnaderna för detsamma, ehuru de visserligen syntes höga, likväl ansåges icke ingiva några allvarligare betänkligheter. Att det sedermera på grund av inträffad försämring i jordbrukets allmänna läge mött svårigheter för intressenterna att fullgöra sina genom företaget åtagna ekonomiska förbindelser torde icke vara ägnat att förvåna. Trots den för närvarande ogynnsamma ekonomiska ställningen hade intressenterna i företaget vid tidigare tillfällen, då statens mellankomst för lättande av företagets skuldbörda varit ifrågasatt, likväl funnit angeläget framhålla, att företaget finge anses vara ett allmännyttigt arbete av stor betydelse för orten. Denna uppfattning hade understrukits av förvaltningsutskottet hos länets hushållningssällskap i dess i ärendet ingivna skrivelse. Detta torde väl också få förstås så, att företaget medfört fördelar jämväl för intressenterna själva. Emellertid torde vid bedömandet av frågan, huruvida företaget skulle ytterligare bisträckas med statsmedel, hänsyn icke få tagas till den omständigheten, att till företaget tidigare beviljat statsbidrag från avdikningsanslaget beräknats efter en lägre bidragskvot, 33 procent, än den för närvarande gällande, 50 procent. I annat fall skulle nämligen anspråk på höjning av statsbidraget kunna framställas jämväl av det betydande antal övriga torrlägningsföretag, vilka under den tid, då förstnämnda lägre bidragskvot tillämpades, blivit delaktiga av statsbidrag från nämnda anslag. Å andra sidan funne lantbruksstyrelsen det likväl vara uppenbart, att det för vederbörande intressenter i nu ifrågasvarande företag, vilka uppgåves nästan samtliga vara småbrukare och i allmänhet mindre bemedlade, måste vara förenat med stora svårigheter att under nu rådande jordbrukskonjunktur på avsedd tid avveckla företagets skuldbörda. Med hänsyn till de särskilda förhållanden av olika slag, som medverkat till ökande av företagets kostnader och över vilka intressenterna i stort sett icke kunnat råda, funne lantbruksstyrelsen därför för sin del ytterligare mellankomst från statens sida vara i detta fall försvarad.

Med avseende härå finge framhållas, att någon omedelbar lättnad icke

skulle komma intressenterna till del genom nedskrivning, på sätt i ansökningsen angäves, av till företaget beviljade lån, enär amorteringen av dessa senare torde bliva påförd vederbörande låntagare först i slutet av år 1935. Lantbruksstyrelsen funne sig därför böra förorda, att ett eventuellt ytterligare understödjande av företaget med statsmedel måtte ske i form av statsbidrag från avdikningsanslaget, varvid bidraget syntes böra motsvara företagens återstående skuld till enskilda fordringsägare, eller i runt tal 113,880 kronor. Sammanlagda statsbidraget till företaget skulle därmed komma att uppgå till $(231,860 + 113,880 =)$ 345,740 kronor och sålunda motsvara omkring 48 procent av den vid arbetsplanens fastställelse år 1927 beräknade kostnaden för företaget, 718,790 kronor. Företaget komme därigenom att i fråga om åtnjutande av dylikt bidrag i själva verket bliva ungefär jämställt med de torrlägningsföretag, till vilka statsbidrag utginge enligt för närvarande gällande, mera fördelaktiga bidragskvot. Statsbidraget syntes böra utgå från statens avdikningsanslag, varvid det samma dock icke torde böra medräknas i det belopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande ägde bevilja för visst år.

Statskontoret har i remissutlåtande den 7 februari 1934 anfört i huvudsak följande.

Statskontoret måste, med hänsyn till konsekvenserna, ställa sig tveksamt till lantbruksstyrelsens förslag om ytterligare statsbidrag till ifrågavarande företag, men ville på grund av i ärendet anförda omständigheter icke motsätta sig, att så i viss utsträckning skedde. Det nya bidraget syntes emellertid böra utmätas enligt andra grunder än som av lantbruksstyrelsen föreslagits.

Enligt den ändrade lydelse 4 mom. första stycket av kungörelsen den 11 juni 1926 (nr 257) angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag erhållit genom kungörelsen den 27 juni 1929 (nr 215), kunde statsbidrag av Kungl. Maj:t beviljas till högst hälften av den av Kungl. Maj:t godkända kostnaden. I 4 mom. tredje stycket stadgades dock, att beträffande i 3 mom. angivna undantagsfall där företagens kostnad överstege båtnadsvärdet, statsbidraget skulle, med tillämpning i övrigt av de i första stycket angivna grunder, beräknas med hänsyn till nämnda värde.

Kostnaderna för ifrågavarande torrlägningsarbete hade i handlingarna uppgivits till 915,000 kronor, och den genom detsamma uppkommande båtnaden till ungefärligen 724,200 kronor. Då kostnaderna sålunda överstigit båtnadsvärdet, borde enligt grunderna för nu gällande bestämmelser statsbidrag kunna utgå med högst hälften av båtnadsvärdet, eller med 362,100 kronor. Virestadssjöarnas sänkningsföretag hade hittills uppburit statsbidrag med 231,860 kronor. Såsom statsbidrag torde emellertid även böra betraktas den ränteförlust å 45,000 kronor, som för statens vidkommande uppkommit genom 1932 års riksdags beslut om medgivande av tre års särskild räntefrihet för företagens lån från avdikningslånefonden. Med hänsyn härtill skulle ytterligare statsbidrag kunna ifrågakomma med i runt tal 85,000 kronor, utgörande skillnaden mellan förenämnda maximibelopp, 362,100 kronor, och summan av redan tillerkänt statsunderstöd 276,860 kronor.

Statskontoret ville för sin del förorda, att nu angivna beräkningsgrunder tillämpades vid anvisande av ytterligare statsbidrag i föreliggande fall, och tillstyrkte vid sådant förhållande framställning till

innevarande års riksdag om beviljande av dylikt bidrag från statens avdiktningensanslag å 85,000 kronor till företaget i fråga.

Vad slutligen anginge intressenternas hemställan, att de till företaget utlämnade lånen från avdiktningenslånefonden å tillsammans 463,720 kronor måtte nedskrivnas med 111,640 kronor, ansåge statskontoret föreliggande förhållanden icke böra föranleda dylik åtgärd från statens sida.

*Departements-
chefen.*

När frågan om understöd åt ifrågavarande företag, utöver ramen för gällande författningsbestämmelser, underställdes 1932 års riksdag (prop. nr 222; R. skr. nr 151), förevar även en framställning från delägarna i företaget om ytterligare statsanslag med 150,000 kronor utöver redan erhållna statsbidrag å tillhoppa 231,860 kronor. Dåvarande departementschefen ansåg sig emellertid, i enlighet med lantbruksstyrelsens mening och med hänsyn till det rådande statsfinansiella läget, icke böra tillstyrka ytterligare statsunderstöd i form av bidrag utan återbetalningsskyldighet. Ej heller syntes ytterligare lån lämpligen böra, såsom endast ökande intressenternas skuldbörda, beviljas. I enlighet med förslaget i propositionen beviljade 1932 års riksdag viss lättnad i fråga om räntefrihet vid återbetalande av erhållna lån ävensom framflyttande av amorteringens början. Jämväl vid 1933 års riksdag drogs frågan om understöd till Virestadssjöarnas sänkingsföretag under riksdagens prövning (motion II:106) utan att dock föranleda någon riksdagens åtgärd.

Företaget är numera slutfört och av lantbruksstyrelsen godkänt den 19 april 1933. Enligt av lantbruksstyrelsens lämnade uppgifter hava de verkliga kostnaderna med omkring 196,000 kronor överstigit de vid planens fastställande beräknade.

Det är otvetydigt, att det för intressenterna, som utgöras av småbrukare och i allmänhet mindre bemedlade, är förenat med stora svårigheter att under rådande jordbrukskonjunkturer avveckla företagets skuldbörda, trots de lättnader, som medgivits av 1932 års riksdag. Visserligen måste det statsfinansiella läget — nu liksom förut — nödvändiggöra sparsamhet med statens medel, men jag anser mig dock böra, i likhet med nu i ärendet hörda myndigheter, tillstyrka beviljande av ytterligare statsbidrag från statens avdiktningensanslag till företaget utöver ramen för gällande författningar. Beträffande statsbidragets storlek anser jag mig — åtminstone i förevarande fall — icke böra biträda statskontorets uppfattning att såsom statsbidrag betrakta den ränteförlust, som för statens vidkommande uppkommit genom 1932 års riksdags förberörda beslut om viss räntefrihet. Den beräkningsgrund, som lantbruksstyrelsen utgått från, synes mig mera vara att förorda. Företaget torde därför böra beviljas i runt tal 113,000 kronor såsom ytterligare bidrag, att utgå ur statens avdiktningensanslag, därvid sagda belopp ej torde böra inräknas i det belopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande äger bevilja för visst år.

Beträffande intressenternas hemställan om nedskrivning av de till före-

taget utlämnade lånen anser jag lika med myndigheterna densamma icke böra föranleda någon åtgärd.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till Virestadssjöarnas sänkningsföretag må från statens avdikningsanslag anvisas ett ytterligare statsbidrag av 113,000 kronor.

2:o.

Göttorps och Silboholmsåarnas regleringsföretag i Skaraborgs län.

Förslag angående ifrågavarande inom Skälvums, Sils m. fl. socknar av Skaraborgs län belägna företag upprättades av framlidne lantbruksingenjören G. Sjöberg vid åren 1913—1915 verkställd syn enligt 1879 års dikningslag. Till företaget har Kungl. Maj:t den 13 juli 1923 anvisat dels statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget med 33,600 kronor, dels ock lån från odlingslånefonden med 67,200 kronor, varjämte Kungl. Maj:t samtidigt fastställde plan för arbetets utförande. Sedermera har Kungl. Maj:t den 17 mars 1933 till företaget anvisat ytterligare statsbidrag från statens avdikningsanslag med 830 kronor samt ytterligare lån från statens avdikningslånefond med 1,680 kronor, vilka belopp utgingo till fastighet, som icke ägde del i det tidigare beviljade statsunderstödet. Sammanlagt har sålunda till företaget anvisats statsbidrag med 34,430 kronor och lån med 68,880 kronor eller tillhoppa 103,310 kronor. Den 14 juni 1933 har Kungl. Maj:t vidare medgivit vissa lindringar i villkoren för återbetalningen av fastigheternas Maden 1^a och 2^a andelar i det till företaget år 1923 beviljade lånet från odlingslånefonden.

Torrläggningsföretaget omfattar en areal av sammanlagt 401.17 hektar, varav 389.23 hektar åker och 11.94 hektar äng och odlingsmark. Båtnaden genom företaget beräknades vid arbetsplanens fastställelse till 130,978 kronor 60 öre och kostnaden för företaget till 113,192 kronor 39 öre. Företaget är sedan åtskilliga år tillbaka utfört och blev av lantbruksstyrelsen godkänt den 23 januari 1926.

Hos Kungl. Maj:t har *en av intressenterna i företaget*, C. A. Werner, Maden, Götene, gjort framställning om statsunderstöd till gäldande av viss på honom tillhöriga fastigheterna Maden 1^a och 2^a belöpande kostnad för företaget. Vid ansökningen har fogats ett av lantbruksingenjören S. Hallin avgivet yttrande. Till följd av remiss har lantbruksstyrelsen den 24 januari 1934 avgivit utlåtande i ärendet samt därvid överlämnat en till styrelsen ingiven, till Kungl. Maj:t ställd ansökan från *ytterligare ett antal intressenter i företaget*, vari dessa — under åberopande att, enligt vad en av förenämnde Hallin verkställd utredning givit vid handen, genom företaget påräknad båtnad icke tillfullo erhöles — hemställt om nedskrivning av å deras fastigheter belöpande lån

ur odlingslånefonden med så stort belopp, som motsvarade värdet av den uteblivna båtnaden.

Lantbruksstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

I fråga om det ekonomiska resultatet av företaget eller storleken av genom detsamma erhållen båtnad, å ena sidan, och de på företaget nedlagda kostnaderna, å andra sidan, inhämtades av i ärendet nu föreliggande utredningar följande. Den av företaget påräknade torrläggningseffekten hade icke kunnat i full utsträckning uppnås, enär det befunnits omöjligt att medelst den genom markområdet enligt för företaget fastställd plan upptagna avloppskanalen sänka vattenståndet till sådant djup, som skulle erfordras för fullständig torrläggning av samtliga i företaget ingående marker. Stora områden översvämmades därför fortfarande vid inträffande flöden. Härigenom hade den vid företagens planläggning till ett värde av 81,701 kronor 40 öre beräknade båtnaden å ifrågavarande områden endast i ganska begränsad utsträckning kunnat erhållas. Sålunda hade Hallin beräknat den verkliga uppkomna båtnaden i denna del till allenast 56,322 kronor 30 öre, vilket belopp med 25,379 kronor 10 öre, eller omkring 31 procent, understeg den ursprungliga beräknade båtnaden. Vad särskilt beträffade fastigheterna Maden 1^a och 2^a, hade Hallin beräknat den för dessa fastigheter till ett belopp av 18,198 kronor 20 öre ursprungligen uppskattade båtnaden hava minskats till 8,213 kronor 60 öre eller med 9,984 kronor 60 öre (55 procent).

Verkningarna för jordägarna av det ofördelaktiga resultatet av företaget i nu nämnda avseende hade blivit desto mer kännbara, som företagens kostnader i väsentlig grad överstigit de beräknade. Till följd av att arbetet utförts under kristiden med då rådande höga arbetspriser, hade de till ett belopp av 113,190 kronor beräknade kostnaderna för företaget kommit att i verkligheten uppgå till 148,250 kronor, vilket innebure en kostnadsökning av omkring 35,000 kronor, eller med 31 procent. Härvid hade emellertid i kostnaderna inräknats ränteutgifter å sammanlagt omkring 26,600 kronor. De delägare i företaget, vilka drabbats av den inträffade båtnadsminskningen, hade icke kunnat undgå att härigenom i förening med ökningen av kostnaderna bringas i ett brydsamt ekonomiskt läge. Såsom exempel härpå kunde anföras, att den på de omnämnda fastigheterna Maden 1^a och 2^a belöpande kostnaden uppginge till omkring 27,500 kronor, medan fastigheternas båtnad av torrläggning-företaget utgjorde sammanlagt i runt tal endast 10,000 kronor. Med hänsyn till nu berörda förhållanden funne lantbruksstyrelsen åtgärder från statens sida vara motiverade för understödjande av de delägare i företaget, vilka drabbats av att den påräknade torrläggningseffekten till större eller mindre del uteblivit.

Vid övervägandet av formen för statliga åtgärder i nämnda syfte hade styrelsen funnit det böra i första hand undersökas, vilka ytterligare arbeten, utöver vad som innefattats i den för företaget fastställda planen, som skulle erfordras för utvinnande av det nu konstaterade underskottet i det enligt den ursprungliga planen påräknade båtnadsvärdet, vilket underskott enligt vad förut nämnts uppginge till i runt tal 25,380 kronor. Av Hallins utredning i ärendet inhämtades i detta avseende, att för ifrågavarande ändamål skulle erfordras ytterligare arbete, bestående i antingen viss utökning av dimensionerna för avloppskanalen genom torrläggningområdet, varigenom samtliga nu ifrågavarande marker bleve fullständigt torrlagda, eller ock invallning av nämnda marker samt

uppfordring av vattnet från desamma medelst pumpning. I det sistnämnda fallet skulle emellertid med hänsyn till markernas belägenhet och skyddsvallens därav betingade sträckning bliva nödvändigt att utelämna ett mindre markområde, vars andel i den uppkomna båtnadsminskningen belöpte till omkring 450 kronor. Förlusten i båtnad för vederbörande jordägare skulle sålunda i denna del fortfarande kvarstå. En utökning i nyss angivna grad av dimensionerna för avloppskanalen genom torrläggingsområdet skulle komma att kräva en beräknad kostnad av 52,700 kronor. Då emellertid värdet av den båtnad, som genom detta arbete kunde erhållas, uppskattats till endast 25,380 kronor, syntes ifrågavarande alternativ ur ekonomisk synpunkt icke böra komma i fråga. Det andra alternativet, avseende invallning och pumpning, skulle enligt Hallins utredning omfatta två olika invallningsområden. Beträffande det ena av dessa hade kostnaden beräknats till 19,865 kronor, varav 16,365 kronor i anläggningskostnad och 3,500 kronor i kapitaliserad driftkostnad, vilket senare belopp motsvarade en årlig driftkostnad av 175 kronor, kapitaliserad efter 5 procent. Båtnaden hade uppskattats till i runt tal 20,840 kronor. Utförandet av ifrågavarande invallningsarbete funne lantbruksstyrelsen därför kunna ur ekonomisk synpunkt tillrådas. Vad däremot beträffade det andra invallningsområdet hade mot en anläggnings- och driftkostnad av sammanlagt 8,400 kronor beräknats komma ett båtnadsvärde av allenast 4,090 kronor; detta arbete kunde sålunda ur angivna synpunkt icke tillrådas.

En sammanfattning av vad genom den verkställda utredningen i här angivna avseende framkommit gäve vid handen, att skäl talade för utförandet av invallning i och för utvinnande i möjlig omfattning av den båtnad, som genom det tidigare utförda torrläggingsarbetet mot beräkning icke kunnat erhållas. Därefter skulle den i allt fall kvarstående, opåräknade båtnadsminskningen vara begränsad till ett belopp av $(4,090 + 450 =) 4,540$ kronor.

För den händelse åtgärder från statens sida för ytterligare understödande av företaget funnes böra vidtagas, syntes detta, i beaktande av den omständigheten att det av vederbörande förrättningsman vid förut omnämnda syneförrättning upprättade torrläggingsförslaget varit i tekniskt avseende otillfredsställande, böra ske genom anvisande av statsbidrag utan återbetalningsskyldighet antingen till täckande av kostnaderna för den nu ifrågasatta invallningen ävensom inträffad båtnadsminskning å mark, som icke komme att innefattas i sagda invallning, eller ock för kompensering av den uppkomna båtnadsminskningen i dess helhet. I förra fallet syntes statsbidraget till den ifrågavarande invallningen, i överensstämmelse med vad för närvarande tillämpades i fråga om beviljande av statsunderstöd till invallningsföretag, böra utgå allenast till anläggningskostnaden, eller i avrundat tal, 16,360 kronor, medan däremot den årliga driftkostnaden, enligt vad förut nämnts beräknad till 175 kronor för år, torde böra bäras av intressenterna själva. För beviljande av statsbidrag till invallningsföretaget måste emellertid förutsättas, att bestämmelser rörande detsamma skulle vara meddelade vid syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen. Kostnaderna för sådan syneförrättning torde med hänsyn till här föreliggande särskilda förhållanden jämväl böra bestridas av statsmedel. En exakt beräkning av nämnda kostnader vore nu icke möjlig, men torde det kunna antagas, att desamma icke komme att överstiga 1,000 kronor. Vidare syntes statsbidrag böra utgå såsom ersättning för uppkommen båtnadsminskning å

den mark, som icke bleve intagen inom invallningen, vilken båtnadsminskning såsom nämnts uppskattats till 4,540 kronor. Statens tillskott torde sålunda i här ifrågavarande fall böra beräknas till (16,360 + 1,000 + 4,540 =) 21,900 kronor. Därest å andra sidan ett understödjande av företaget funnes böra ske genom anvisande av statsbidrag för kompenserings av den uppkomna båtnadsminskningen i dess helhet, skulle här för, såsom av det anförda framginge, erfordras ett belopp av 25,380 kronor. Det förstnämnda alternativet, som slutade på ett 3,480 kronor lägre belopp än det senare alternativet, skulle sålunda bliva det ur kostnadssynpunkt fördelaktigaste. Jämväl ur synpunkten av de intressen, som sammanhänge med det fortsatta utnyttjandet av den ifrågavarande marken, torde detsamma avgjort vara att föredraga, då därigenom risken för översvämning och tilltagande försumpning av marken bleve avvärjd. I detta avseende torde en understödsform, som följde den rena subventionslinjen utan att innebära någon förändring i de avrinningsförhållanden m. m., vilka föranlett statens ingripande, få anses underlägsen.

Lantbruksstyrelsen har hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte att till ifrågavarande företag måtte kunna beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag med högst 21,900 kronor att utgå på sätt föreliggande utredning utvisade till dels utförande av visst ytterligare torrlägningsarbete ävensom därav betingad syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen, dels ock täckande av förlust till följd av uteblivandet av viss, genom utförandet av företaget tidigare påräknad båtnad, allt under villkor att genom vederbörande intressenters försorg angivna syneförrättning och ytterligare torrlägningsarbete komme till stånd.

Statskontoret har i remissyttrande den 7 februari 1934 anført:

Statskontoret ville icke motsätta sig att till ifrågavarande torrlägningsföretag, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, anvisades ytterligare statsbidrag från statens avdikningsanslag dels för fullföljande av visst torrlägningsarbete jämte därav betingad syneförrättning, dels ock för täckande av förlust till följd av viss utebliven, vid arbetets planläggning beräknad båtnad. — Det hade emellertid av lantbruksstyrelsen föreslagits, att staten skulle bevilja bidrag i sådan utsträckning, att detsamma täckte i förra fallet — som avsåge utförande av invallning — hela kostnaden för anläggningen, 16,360 kronor, ävensom för syneförrättning, 1,000 kronor, och i senare fallet hela den båtnadsförlust, som med ett sammanlagt belopp av 4,540 kronor drabbat vissa intressenter och som icke kunde gottgöras dessa senare genom fortsatt torrlägningsarbete. — Med hänsyn till de konsekvenser ett anvisande av statsbidrag av denna omfattning syntes kunna medföra, kunde statskontoret för sin del icke tillstyrka förslaget oförändrat, utan finge ämbetsverket hemställa, att statens bidrag i föreliggande fall icke beräknades till högre belopp än som följde av tillämpning av grunderna för nu gällande bestämmelser i hithörande avseende. Då kostnaderna överstege båtnadsvärdet, syntes ytterligare statsbidrag sålunda böra tillmätas till hälften av det tidigare för vederbörande fastigheter beräknade båtnadsvärdet efter avdrag av vad utav förut anvisat statsbidrag belöpte å samma fastigheter.

Den genom ifrågavarande vattenregleringsföretag påräknade torrlägg-^{Departements-}ningseffekten har i avsevärd omfattning icke kunnat erhållas. Detta be-^{chefen.}ror i huvudsak på att det av förrättningsmannen upprättade förslaget varit i tekniskt avseende otillfredsställande, vartill kommer, att kostnaderna för utförandet av företaget, som verkstälts under krisåren, i väsentlig grad överstigit de beräknade. Med hänsyn härtill biträder jag förslaget, att företaget må komma i åtnjutande av visst ytterligare statsunderstöd.

I vad angår sättet för sådant understöd skiljer sig dock detta företag i viss mån från andra dylika torrlägningsföretag.

Lantbruksstyrelsen har verkställt utredning, i vad mån ytterligare arbeten — utöver vad som innefattats i den för företaget fastställda arbetsplanen — skulle erfordras för utvinnande av nöjaktig båtnad. Därvid har styrelsen ifrågasatt antingen ökning av dimensionerna i avloppskanalen eller invallning av vissa marker i förbindelse med utpumpning av vattnet. Lika med lantbruksstyrelsen anser jag det senare alternativet vara att förorda. Den av lantbruksstyrelsen för visst invallningsområde beräknade anläggningskostnaden, cirka 16,360 kronor, torde på sätt styrelsen föreslagit böra täckas av statsmedel, varemot driftkostnaderna torde bestridas av intressenterna själva. Med hänsyn till de särskilda förhållandena i detta fall torde det vara skäligt, att statsbidraget utgår med belopp, motsvarande hela anläggningskostnaden för berörda invallning. Bestämmelser rörande det sålunda ifrågasatta invallningsföretaget torde böra meddelas vid syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen. Kostnaderna härför — approximativt uppskattade till 1,000 kronor — synas mig jämväl böra bestridas av statsmedel.

Det sålunda ifrågasatta invallningsföretaget berör emellertid icke vissa i företaget ingående områden, för vilka vid företagets planläggning beräknats viss båtnad, som icke kunnat erhållas. Av nyss anförda synpunkter synes jämväl i dessa fall compensation för den uppkomna misräkningen böra av staten lämnas. I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag ersättningen i vad angår dessa områden böra utgå med 4,540 kronor.

För beviljande av de av mig sålunda ifrågasatta statsbidragen å (16,360 + 1,000 + 4,540 =) 21,900 kronor erfordras riksdagens medgivande. Statsbidraget torde böra utgå ur statens avdiktningens anslag på de närmare villkor, som av Kungl. Maj:t förskrivs, och bör icke inräknas i det belopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande äger för visst år bevilja jämlikt gällande bestämmelser för anslagets användning.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till Göttorps- och Silboholmsåarnas regleringsföretag må från statens avdiktningens anslag, att användas enligt av mig angivna grunder, anvisas ett ytterligare statsbidrag av intill 21,900 kronor.

Statsrådets övriga ledamöter instämman i vad departementschefen hemställt i de under 1:o och 2:o här ovan antecknade ärenden.

Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämnar bifall till vad departementschefen hemställt samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition i ämnet av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Allan Tigerschiöld.

Bilaga A.

Till Konungen.

Genom beslut den 5 maj 1933 har Kungl. Maj:t med anledning av riksdagens skrivelse den 22 april 1933, nr 155, anbefallt lantbruksstyrelsen att verkställa i nämnda riksdagsskrivelse ifrågasatt utredning rörande nedskrivning i vissa fall av till torrlägningsföretag beviljade lån av statsmedel, ävensom att med utredningen och förslag i ämnet inkomma till Kungl. Maj:t.

I berörda skrivelse hade riksdagen med anledning av en inom riksdagen väckt motion, II: 37, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte dels låta verkställa utredning, efter vilka grunder nedskrivning å från staten erhållna vattenavtappnings- och torrlägningslån må kunna ske i sådana fall, där jordintressenterna genom företagens misslyckande eller genom oskäligt höga kostnader vid deras utförande kunde anses vara berättigade till nedsättning av lånesumman, dels ock för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I förenämnda motion hade motionärerna framhållit, bland annat, huru som det torde vara nödvändigt att, innan hemställan om lindring i återbetalningen av här ifrågavarande lån gjordes till riksdagen i de särskilda fall, då dylik lindring syntes påkallad, utredning bleve verkställd angående omfattningen av de företag och lånebelopp, som sålunda kunde komma i fråga, samt efter vilka linjer hjälpåtgärder borde utformas, där sådana åtgärder kunde anses ofrånkomliga.

Jordbruksutskottet har i sitt över sagda motion avgivna, av riksdagen godkända utlåtande, nr 51, anfört, bland annat, att det uppenbarligen vore av stort värde att, såsom i motionen avsetts, erhålla en överblick beträffande torrlägningsföretag, vid vilka så stora ekonomiska svårigheter uppstått för intressenterna, att dessa icke själva kunde övervinna dem. Utskottet ansåge därför en utredning böra i dylikt syfte komma till stånd, varvid de olika faktorer, som kunde anses vara av avgörande betydelse för torrlägningsföretagens bedömande ur här ifrågavarande synpunkter, borde klarläggas. I fråga om sättet för statens eventuella ytterligare medverkan syntes vid utredningen böra närmast undersökas, efter vilka huvudlinjer en nedskrivning av beviljade torrlägningslån — i fall där en sådan åtgärd eljest syntes böra ifrågasättas — borde äga rum, därvid utredningen dock borde vara obetagen att, om omständigheterna ansåges böra därtill föranleda, överväga även andra utvägar.

Lantbruksstyrelsen har i ärendet inhämtat yttranden jämte vissa uppgifter dels från statskontoret och samtliga länsstyrelser, dels ock från lantbruksingenjörerna och extra lantbruksingenjörerna.

Med överlämnande av dessa yttranden och uppgifter får lantbruksstyrelsen anföra följande.

Ifrågavarande statliga låneverksamhet har fått en mycket betydande omfattning, vilket framgår av de från statskontoret meddelade uppgifterna, vilka avse antalet och sammanlagda beloppet av de lån, vilkas amortering påbörjats före den 1 januari 1934, ävensom sammanlagda beloppet av annuiteterna å nämnda lån.

Enligt dessa uppgifter utgör antalet här ifrågakommande torrlägningsföretag 2,659, summan av till dessa företag beviljade lån 33,528,500 kronor och annuiteterna å lånen tillhoppa 2,210,000 kronor.

Avsikten med de från länsstyrelserna och ovanberörda tjänstemän inhämtade yttranden och uppgifter har varit att söka åstadkomma en inventering av torrlägningsföretagen ur här förevarande synpunkter för vinande av klarhet i fråga om den utsträckning, vari vederbörande intressenter genom delaktigheten i dylika företag råkat i ekonomiskt trångmål. I sådant syfte hava genom länsstyrelsernas försorg synnerligen omfattande och ingående undersökningar verkställt av de utav torrlägningsföretagen berörda låntagarnas ekonomiska ställning, för utrönande av huruvida ett äventyrande av denna senare finge anses oundgängligen uppstå genom uttagande i föreskriven ordning av annuiteterna å till företagen beviljade lån av statsmedel. Dessa undersökningar ligga till grund för de av länsstyrelserna avlämnade uppgifterna i ärendet.

Bearbetningen i lantbruksstyrelsen av det sålunda inkomna uppgiftsmaterialet m. m. har i första hand inriktats på att konstatera förekomsten av sådana i förevarande riksdagsbeslut särskilt åsyftade torrlägningsföretag, vilka få anses vara i ekonomiskt avseende mer eller mindre misslyckade, och för vilka nedsättning av lånesumman eller andra statliga stödåtgärder förty synas vara motiverade antingen beträffande företagen i deras helhet eller för enbart vissa därav berörda låntagare.

I detta avseende hava de av länsstyrelserna meddelade uppgifterna givit vid handen, att av här ifrågakommande 2,659 torrlägningsföretag, intressenterna, eller vissa av dem, i nedan uppräknade 42 företag torde på grund av förhållanden, varöver de icke kunnat råda, hava till följd av företagen i högre eller lägre grad kommit i ekonomiskt trångmål.

1) Närdingens sänkning	Stockholms	län
2) Kilaåns reglering	Södermanlands	»
3) Järveln—Viksjöns sänkning	»	»
4) Ökna-Bondökna sjöarnas sänkning	»	»
5) Hällestadens reglering	Östergötlands	»
6) Lyngsjöns sänkning	»	»
7) Sten-Fogelstads utdikning	»	»
8) Långeryd-Rävsjö utdikning	»	»
9) Sjön Solgens sänkning	Jönköpings	»
10) Storåns reglering	»	»
11) Nedre Åråns reglering	»	»
12) Fuseåns reglering	»	»
13) Öreryd Västergård utdikning	»	»
14) Virestadssjöarnas sänkning	Kronobergs	»
15) Hammarsebo utdikning	Kalmar	»
16) Vedby utdikning	»	»
17) Stensersjöns sänkning	»	»
18) Lyckebyåns reglering	»	»
19) Bruatorpsåns reglering	»	»
20) Mästermyrs utdikning	Gotlands	»
21) Hästnäs myrs utdikning	»	»
22) Brömsebackskärrens utdikning	Blekinge	»
23) Föllsjöns sänkning	»	»
24) Hunserödsbäckens reglering	Kristianstads	»
25) Bassholmabäckens reglering	»	»
26) Lillåns reglering	Hallands	»
27) Sjön Långens sänkning	Göteborgs och Bohus	»
28) Södra Bullarens sänkning	»	»

29) Sävåns reglering	Älvsborgs	län
30) Nossans reglering	»	»
31) Ätrans reglering	»	och Skaraborgs »
32) Mönarps mossars utdikning inom Floby m. fl. socknar	Skaraborgs	»
33) Mönarps mossars utdikning inom Falköpings Östra m. fl. socknar	»	»
34) Gåsemossens utdikning	»	»
35) Silboholmsåns reglering	»	»
36) Hidinge-Spångakärrens utdikning	Örebro	»
37) Mosjöbottnens torrläggning	»	»
38) Sotbrobäckens reglering	Västmanlands	»
39) Storängsbäckens reglering	»	»
40) Sjön Hallarens sänkning	»	»
41) Harmångersåns reglering	Gävleborgs	»
42) Dragsängarnas torrläggning	Kopparbergs	»

Beträffande samtliga ovan uppräknade 42 företag med undantag av 8, nämligen de som angivas under nr 1, 12, 13, 21, 23, 26, 40 och 41, hava extra stödåtgärder antingen blivit redan beslutade av Kungl. Maj:t eller av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt, eller ock av lantbruksstyrelsen i skrivelser till Kungl. Maj:t föreslagna.

Dessa stödåtgärder hava beträffande vissa torrlägningsföretag, nämligen de i förteckningen under nr 2, 11, 14, 15, 20, 36—39 och 42 upptagna, avsett samtliga av respektive företag berörda låntagare och i dessa fall i regel innefattat antingen anvisande av ytterligare statsbidrag utan återbetalningsskyldighet till vederbörande företag i samband med nedskrivning med motsvarande belopp av till företagen beviljade lån eller till utförande av visst ytterligare erforderligt arbete, eller ock uppskov — i regel räntefritt — under visst antal år med gäldandet av på företagen belöpande låneannuiteter.

I fråga om vissa andra företag, vilka angivas i förteckningen under nr 3—8, 10, 16—19, 24, 25, 27—29, 34 och 35, hava däremot, i anslutning till vad på sista tiden börjat i detta avseende tillämpas, stödåtgärderna avsett allenast de låntagare inom respektive företag, vilka med hänsyn till sin ekonomiska ställning funnits vara oundgängligen i behov av någon lättnad i skuldbördan. I flertalet sist omnämnda fall har lättnaden åstadkommit genom räntefritt uppskov under viss tid med annuiteternas gäldande.

Till en tredje grupp hava räknats de företag, i förteckningen upptagna under nr 9, 22 och 30—32, för vilka tillfälligt uppskov med annuiteternas gäldande, intill dess länen blivit fördelade på därav berörda fastigheter, ävensom räntefrihet under uppskovstiden har av Kungl. Maj:t beviljats företagens arbetsstyrelser, på vilka senare det ankommit att före sagda tidpunkt ansvara för annuiteternas inbetalning.

Slutligen må nämnas, att i förteckningen jämväl finnes intaget ett företag, nr 33, representerande ett lån av 53,310 kronor och en annuitet av 3,544 kronor 5 öre, beträffande vilket företag en av dess arbetsstyrelse gjord framställning om liknande uppskov, som nyss nämnts, av Kungl. Maj:t funnits icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

De till förstnämnda tre olika grupper hörande företagen hava införts i nedanstående tabeller, vilka tillika utvisa den ifrågavarande extra understödsverksamhetens procentuella omfattning för varje grupp i förhållande

till låneverksamheten i dess helhet enligt statskontorets ovan anförda uppgifter.

I tabellerna äro företagen angivna med de nummer, varunder de återfinnas i ovanberörda förteckning.

I. Lättnaden i fråga om lånens återbetalning har avsett samtliga låntagare inom respektive företag.

Företagens nummer i förteckningen	Företagens antal	Företagens antal i förhållande till hela antalet här ifrågakommande företag	Summa av företagens					
			lån		annuiteter			
			kronor	i förhållande till hela lånesumman	kronor	i förhållande till totala annuiteten		
			procent	procent	procent	procent		
2, 11, 14, 15, 20, 36—39 och 42	10	0.4	2,607,280	—	7.8	154,326	25	7.0

II. Lättnaden i fråga om lånens återbetalning har avsett allenast vissa låntagare inom respektive företag.

Företagens nummer i förteckningen	Företagens antal	Företagens antal i förhållande till hela antalet här ifrågakommande företag	Summa av företagens			Lättnaden avser en annuitet av						
			lån		annuiteter		i förhållande till totala annuiteten	här angivna företagens annuiteter				
			kronor	i förhållande till hela lånesumman	kronor	i förhållande till totala annuiteten			kronor			
			procent	procent	procent	procent	procent					
3—8, 10, 16—19, 24, 25, 27—29, 34 och 35	18	0.7	1,944,420	—	5.8	128,891	71	5.8	31,892	79	1.4	24.7

III. Lättnaden i fråga om lånens återbetalning har bestått i tillfälligt uppskov med annuiteternas inbetalning, intill dess lånen blivit fördelade på vederbörande fastigheter.

Företagens nummer i förteckningen	Företagens antal	Företagens antal i förhållande till hela antalet här ifrågakommande företag	Summa av företagens					
			lån		annuiteter			
			kronor	i förhållande till hela lånesumman	kronor	i förhållande till totala annuiteten		
			procent	procent	procent	procent		
9, 22 och 30—32	5	0.2	856,850	—	2.6	58,961	88	2.7

Vad beträffar de återstående i förteckningen under nr 1, 12, 13, 21, 23, 26, 40 och 41 angivna 8 torrlägningsföretagen, vilka såsom ovan nämnts ännu icke hava i förevarande avseende varit föremål för statsmakternas prövning, äro för närvarande icke andra omständigheter kända, än dem, som framgå av de genom vederbörande länsstyrelser försorg nu tillgängliga uppgifterna. Sistberörda företag representera en sammanlagd lånesumma av 739,410 kronor och en annuitet av tillhoppa 47,766 kronor 94 öre. I vad beträffar flertalet av dessa företag har någon framställning från vederbörande intressenter om ytterligare understöd av statsmedel tidigare icke förekommit. Med hänsyn till de ifrågavarande företagens mycket begränsade antal och omfattning torde några mera generella grunder för företagens ekonomiska bispringande från statens sida icke lämpligen kunna ifrågasättas, utan torde frågan om vidtagande av extra stödåtgärder till förmån för dessa företag böra, efter eventuell framställning av vederbörande intressenter, i vart och ett av de olika fallen bliva beroende av särskild utredning.

Slutligen må nämnas, att jämväl beträffande vissa andra torrlägningsföretag, vilka emellertid icke medtagits i förestaende förteckning, framställningar om extra stödåtgärder i olika form tidigare blivit gjorda av vederbörande arbetsstyrelser eller intressenter. Bland dessa företag må här nämnas Långsjöbäckens reglering i Gävleborgs län. Sedan lantbruksstyrelsen anbefallts att över dessa framställningar avgiva utlåtanden och därvid ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till framställningarna, hava desamma genom beslut av Kungl. Maj:t funnits icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd. Ifrågavarande företag äro till antalet 9, totala lånesumman uppgår till 363,880 kronor och sammanlagda annuiteten till omkring 23,000 kronor.

Vid de genom länsstyrelsernas försorg verkställda undersökningarna rörande de i respektive torrlägningsföretag delaktiga låntagarnas ekonomiska ställning har vidare utrönts, att utöver de låntagare, vilka äro delaktiga i ovan särskilt omnämnda (42 + 9 =) 51 företag, jämväl en del låntagare i vissa andra med län av statsmedel understödda torrlägningsföretag hava så svag ekonomisk ställning, att denna synes kunna äventyras genom ett omedelbart uttagande i föreskriven ordning av de på respektive låntagare belöpande annuiteterna. Emellertid framgår av de för varje särskild sådan låntagare lämnade uppgifterna tillika, att svagheten i den ekonomiska ställningen är i det övervägande antalet nu ifrågavarande fall att härleda från förhållanden, som icke hava något samband med det torrlägningsföretag, vari vederbörande låntagare ingår som intressent. Lantbruksstyrelsen har det oaktat ansett sig böra i denna utredning upptaga samtliga i nu berörda avseende angivna låntagare.

Antalet nu ifrågavarande företag utgör omkring 2,600. Sammanlagda lånesumman utgör i runt tal 27,700,000 kronor och totala annuiteten omkring 1,793,000 kronor.

I de olika fall, då vid länsstyrelsernas ifrågavarande undersökningar kunnat konstateras, att respektive låntagares ekonomiska ställning icke skulle äventyras genom ett uttagande av på dem belöpande annuiteter, har uppgift rörande antalet av de låntagare, vilkas ekonomiska förhållanden varit föremål för undersökning, i regel icke lämnats. Av en del länsstyrelser hava likväl dylika uppgifter avgivits beträffande vissa, särskilt omnämnda torrlägningsföretag.

Sälunda föreliggande uppgifter hava av lantbruksstyrelsen sammanfattats länsvis i här bifogade tabell IV (bil. 1). Av denna framgår, att an-

talet i nu ifrågavarande omkring 2,600 torrlägningsföretag ingående låntagare, vilkas ekonomiska ställning blivit särskilt undersökt, utgör 5,760. Av dessa hava 223 låntagare, eller 3.9 procent, befunnits hava så svag ekonomi, att denna kan befaras bliva äventyrad genom ett uttagande i föreskriven ordning av förfallna låneannuiteter. Dessa annuiteters sammanlagda belopp utgör enligt tabellen i runt tal 25,200 kronor, eller 1.4 procent av hela den på ifrågavarande företag belöpande annuiteten, omkring 1,793,000 kronor.

För tydliggörande av de här ifrågavarande 223 annuiteternas inbördes storlek hava desamma i tabell V (bil. 2) uppdelats i storleksklasser med 50 kronors intervaller. Såsom av tabellen utvisas uppgår det stora flertalet annuiteter var för sig till relativt mycket obetydliga belopp. Sålunda ligga av hela antalet annuiteter 31 procent i storleksklass under 50 kronor och 79 procent under 150 kronor.

Framhållas må, att i förestående två tabeller icke inräknats de lån, vilkas amortering skall enligt behörigen fastställd amorteringsplan påbörjas efter år 1935. Icke heller hava sådana låntagare medtagits, vilka uppgivits vara försatta i konkurs.

Såsom av det ovan anförda framgår hava de i ärendet av länsstyrelserna och lantbruksstyrelsen verkställda undersökningarna givit till resultat, att de i riksdagens förevarande skrivelse närmast avsedda torrlägningsföretag, vilka få anses ur ekonomisk synpunkt mer eller mindre misslyckade, med endast få undantag redan tidigare varit föremål för statsmakternas behandling. Omfattningen av dylika företag har sålunda funnits vara i huvudsak begränsad till de fall, vilka redan förut på olika sätt bringats till allmän kännedom, och något nytt av mera väsentlig betydelse har i denna del icke framkommit genom sagda undersökningar.

Det betydande arbete, som dessa representera, får emellertid oaktat detta i stort sett negativa resultat icke betecknas såsom förgäves. Genom tillkomsten av nu tillgängliga uppgifter om torrlägningsverksamhetens verkliga ställning ur här ifrågavarande synpunkter torde nämligen de från olika håll framkomna uppfattningar eller direkta påståenden få anses vederlagda, vilka innefattat ett mer eller mindre generellt stämplande av sagda verksamhet såsom i ekonomiskt avseende misslyckad. I detta sammanhang anser sig lantbruksstyrelsen icke kunna underlåta att omnämna, hurusom vid ifrågavarande undersökningar även förekommit uttalanden i den riktningen, att tack vare torrlägningsföretagens gynnsamma verkningar på vederbörande intressenters jordbruk dessas ekonomiska ställning och därmed även deras förmåga att uthärda den nuvarande depressionen blivit stärkta.

Såsom jämväl framgår av det föregående hava i förekommande fall hittills vidtagna extra stödåtgärder efter prövning av förhållandena i varje särskilt fall blivit lagda i huvudsak efter två olika linjer, nämligen dels nedskrivning av till visst företag beviljat lån, och dels uppskov med gäldandet av förfallna annuiteter å lånet, eventuellt även räntefrihet under uppskovstiden. Vidare hava dessa stödåtgärder, beroende på förhållandena i de olika fallen, avsett antingen samtliga i visst företag delaktiga låntagare, eller ock endast de låntagare, vilka med hänsyn till deras ekonomiska ställning funnits vara oundgängligen i behov av en lindring i lånebördan.

Någon förändring i vad uti nämnda avseenden hittills sålunda tillämpats finner lantbruksstyrelsen för sin del icke föranledas av de nu verkställda undersökningarna och icke heller i övrigt vara av förhållandena

påkallad. Därest trots den omständigheten, att på här ifrågavarande liksom på andra arbetsområden vederbörande företagare böra enligt lantbruksstyrelsens uppfattning vara beredda att själva stå med arbetet förenade risker, extra stödåtgärder likväl finnas jämväl i fortsättningen böra vidtagas beträffande visst torrlägningsföretag, torde dessa åtgärder därför böra följa nu angivna, för liknande fall hittills tillämpade huvudlinjer.

I detta samband finner sig lantbruksstyrelsen emellertid böra särskilt framhålla, hurusom vid bedömandet av hithörande frågor särskilt beaktande bör ägnas den omständigheten, att genom ett torrlägningsföretag uppkommen båtnad kan helt eller delvis bliva äventyrad genom förändringar i vattenavrinningen, orsakade av efter företagets utförande verkställda sjöregleringar eller mera omfattande utdikningar inom vattendragets nederbördsområde. Lantbruksstyrelsen tillåter sig med avseende härå erinra, att styrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 januari 1932 angående i förevarande fråga gjorda framställningar från föreningen för Emåns reglering mellan Kyrkebo och Burseström i Kalmar län m. fl. funnit sig böra ifrågasätta, att här berörda förhållanden gjordes till föremål för utredning av särskilda sakkunniga. Någon åtgärd i sådant syfte torde ännu icke hava blivit vidtagen.

Vad särskilt beträffar de vid länsstyrelsernas undersökningar framkomna, i tabellerna IV och V åskådliggjorda fall, där viss intressent i torrlägningsföretag, mot vilket något klander ur här ifrågavarande synpunkter rättvisligen icke kan riktas, kan genom särskilda omständigheter, vilka icke haft samband med företaget, råkat i ekonomiskt betryck, finner lantbruksstyrelsen det kunna starkt ifrågasättas, huruvida någon mellankomst från statens sida för underlättande av låntagarens ställning skäliggen bör komma i fråga. Under alla förhållanden torde eventuella framställningar i sådant syfte böra bedömas från fall till fall, varvid de stödåtgärder, som kunna finnas böra vidtagas, torde böra följa i huvudsak ovan omnämnda linjer. Anmärkas må, att Kungl. Maj:t jämlikt riksdagens bemyndigande torde äga befogenhet att jämväl i nu sist ifrågakomna fall bevilja anstånd med låneannuiteters erläggande eventuellt även räntefrihet under uppskovstiden.

I detta ärendes slutliga handläggning hava deltagit generaldirektören Insulander samt byråcheferna Bjurstedt och Fredholm.

Stockholm den 24 januari 1934.

Underdånigst:

ERIK INSULANDER.

Olof Fredholm.

Tabell IV. Av respektive länsstyrelser verkställda specialundersökningar av vissa låntagares ekonomiska ställning.

L ä n	Antal låntagare, vilkas ekonomiska ställning		Å de i kolumn 3 angivna låntagare belöpande annuiteter
	blivit särskilt undersökt	funnits vid undersökningen vara svag	
1	2	3	4
Stockholms	290	11	1,323 48
Uppsala	415	19	2,505 45
Södermanlands	160	4	1,406 41
Östergötlands	180	14	2,459 21
Jönköpings	—	1	112 35
Kronobergs	230	26	2,626 12
Kalmar	1,636	20	2,442 49
Kristianstads	240	18	2,142 74
Göteborgs och Bohus	25	4	343 35
Älvsborgs	—	3	874 59
Skaraborgs	1,520	35	3,162 29
Västmanlands	55	9	992 09
Gävleborgs	825	36	3,002 76
Västernorrlands	140	23	1,780 22
Summa	5,716	223	25,174 25

Procent av hela antalet låntagare respektive sammanlagda summan annuiteter ..... 3.9 % 1.4 %

Tabell V. Uppdelning i storleksklasser av i tabell IV upptagna låneannuiteter (antal).

L ä n	under 50 kr	50/100	100/150	150/200	200/250	250/300	300/350	350/400	400/450	500/550	600/650	850/900	900/950	1,150/1,200	Summa
Stockholms ...	3	2	3	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	11
Uppsala	5	6	2	1	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	19
Södermanlands	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4
Östergötlands ...	3	4	2	2	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	14
Jönköpings ...	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Kronobergs ...	10	6	5	2	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	26
Kalmar	7	4	6	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	20
Kristianstads	8	5	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	18
Göteborgs och Bohus ...	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Älvsborgs	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	3
Skaraborgs	5	19	3	5	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	35
Västmanlands ...	2	1	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
Gävleborgs	18	11	4	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	36
Västernorrlands	8	11	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23
	70	74	33	20	5	7	2	5	2	1	1	1	1	1	223
%	31.88	33.18	14.80	8.97	2.24	3.14	0.90	2.24	0.90	0.45	0.45	0.45	0.45	0.46	100

Bilaga B.

Inom statskontorets fondbyrå upprättad tabell utvisande sammanlagda beloppet av de inom varje län från odlingslånefonden och statens avdiktningsslånefond utlämnade lån, vilkas återbetalning påbörjats före den 1 januari 1934 m. m.

L ä n	Antal lån, vilka börjat amorteras före den 1 januari 1934	Sammanlagt lånebelopp	Sammanlagt belopp av de annuiteter, som äro att hänföra till ifrågasvarande lån
Stockholms.....	170	1,536,000	100,000
Uppsala.....	82	747,000	49,500
Södermanlands.....	96	1,625,000	108,000
Östergötlands.....	375	4,456,500	296,000
Jönköpings.....	86	1,571,500	104,500
Kronobergs.....	137	966,000	64,000
Kalmar.....	132	1,790,500	119,000
Gotlands.....	141	2,038,500	135,500
Blekinge.....	52	385,500	25,500
Kristianstads.....	285	3,009,500	200,000
Malmöhus.....	65	610,500	40,500
Hallands.....	104	1,418,500	94,000
Göteborgs och Bohus.....	76	517,500	34,000
Älvsborgs.....	164	1,716,500	114,000
Skaraborgs.....	162	2,721,500	180,500
Värmlands.....	83	502,500	33,000
Örebro.....	130	2,701,000	179,500
Västmanlands.....	216	2,276,500	151,000
Kopparbergs.....	28	264,000	17,500
Gävleborgs.....	50	547,000	36,000
Västernorrlands.....	19	97,500	6,500
Jämtlands.....	1	6,700	500
Västerbottens.....	3	21,000	1,400
Norrbottnens.....	1	1,800	100
Summa	2,658	31,528,500	2,090,500
Hjälmarén och Kvismaren.....	1	2,000,000	120,000